

Presentació

El volum que teniu entre les mans pretén abordar una qüestió que s'ha tornat urgent als nostres pobles i ciutats: l'exclusió social. Ho fa, com des de fa 15 a la sèrie Ciutats i Persones, adoptant una perspectiva de gènere i centrant-se en l'àmbit local. Si en les darreres edicions el seminari Ciutats i Persones –en el qual està basada aquesta publicació– s'havia centrat en temàtiques vinculades a la identitat i la violència, en aquesta ocasió abordem una qüestió centrada en els aspectes més bàsics de la qualitat de vida, l'economia i el benestar. Ho fem sabent que totes aquestes dimensions estan interconnectades i, al mateix temps, des del convenciment que l'emergència social en què ens trobem necessita anàlisis i propostes específiques.

Les autores i l'autor d'aquest volum analitzen qüestions com ara: què és en realitat l'exclusió social? Quines són les dimensions que la determinen? La identifiquem adequadament? Com impacta de manera diferent en homes i dones a causa de l'estructura social de gènere? De quina manera aquesta diferència adopta major complexitat quan interactua amb altres desigualtats, com la provocada pel fet migratori o la marginació ètnica? A més, amb vocació d'esdevenir una eina útil per a la intervenció social, la segona part del volum presenta algunes bones pràctiques. Es presenten els enfocaments adoptats i les eines necessàries, i es reflexiona sobre els límits de les mateixes i els resultats obtinguts.

L'exclusió social i la pobresa al nostre context no poden ser enteses sense conèixer el moment històric en què ens trobem, marcat per la crisi econòmica i del model social europeu; ambdues amb un fort impacte de gènere. Lina Gálvez, catedràtica d'història econòmica de la Universidad Pablo de Olavide i experta en economia feminista, ens posa en situació en

el capítol introductori. Ofereix una panoràmica del context *postcrisi*, marcat pel creixement del producte interior brut sense que creixi el benestar. L'autora aborda la relació entre la macroeconomia i el gènere, tot presentant l'impacte de la crisi i les polítiques d'austeritat al nostre context, i en darrer terme suggerint vies cap a un model econòmic més igualitari.

En segon lloc, per comprendre els conceptes i el seu abast a Catalunya avui, Francesc Valls ens presenta la situació actual segons els principals instruments de mesura existents. Aquest sociòleg de la Càtedra d'Exclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili realitza una cartografia en què, a més de la variable sexe, n'aborda d'altres (l'edat, el nivell educatiu, l'estat civil, l'ocupació) que hi interaccionen. També analitza la situació a Catalunya de forma comparada amb la resta d'Europa i amb una perspectiva evolutiva, observant els canvis produïts durant la crisi econòmica. Aquesta cartografia ens permet conèixer tant la situació pel que fa a les desigualtats de gènere, com els problemes dels propis indicadors estadístics que es fan servir per a mesurar l'exclusió social (la taxa de risc de pobresa i la taxa AROPE) quan les analitzem des d'una perspectiva de gènere.

El debat teòric i les seves implicacions per a les polítiques públiques és presentat per Natalia Rosetti, politòloga professora de la Universitat Autònoma de Barcelona. La importància de l'enfocament teòric per a les polítiques es fa palesa en el seu capítol, on mostra com el concepte d'exclusió social s'ha emmarcat de formes molt diverses, a partir de la defensa de models de societat que arriben a ser antagònics. Rosetti fa una aposta explícita per un dels models, que qüestiona el sistema econòmic capitalista i patriarcal. A la segona part del seu capítol, l'autora ens mostra l'orientació i les principals característiques de les polítiques europea, estatal i autonòmica, on hi encaixa el sistema de polítiques locals d'inclusió. I apunta elements per a una orientació feminista d'aquestes polítiques, que es caracteritza, entre altres aspectes, per la seva multidimensionalitat. Cal orientar les polítiques més enllà de la renda i l'ocupabilitat, arrelar-les al territori i donar el valor que li pertoca a elements com l'autonomia econòmica, la cura, el treball no remunerat, el temps i les xarxes comunitàries.

Així, aquest tercer capítol ens porta des de l'àmbit més teòric fins al terreny de les polítiques concretes, donant pas a la segona part d'aquest

volum, on es presenten ja algunes actuacions concretes per abordar l'exclusió social amb perspectiva de gènere. Obren aquesta secció Fina Rubio i Laura Sales, presidenta i investigadora de la Fundació Surt respectivament, tot explicant l'experiència d'intervenció d'aquesta entitat amb dones immigrades i dones gitanes. Aquests casos els permeten desenvolupar una reflexió sobre la interseccionalitat i l'empoderament en la pràctica de les intervencions antiexclusió. Es tracta d'un tipus de reflexió molt necessària, ja que implica uns conceptes sovint plantejats des de terrenys més teòrics que aplicats.

Per la seva part, Imma Quintana, politòloga especialista en anàlisi del govern local i membre de l'Equip Tècnic d'Inclusió del Consell Comarcal de l'Alt Empordà, ens exposa el model d'abordatge de l'exclusió social amb perspectiva de gènere a la seva comarca, a través del seu Pla d'Inclusió Social. Ens trobem, doncs, davant d'una política d'abast local que s'enfronta a un seguit de dificultats d'ordre pressupostari, competencial i polític, i que malgrat això porta a la pràctica el principi de la transversalitat de gènere, en tots els nivells i en totes les fases de la política. És una experiència ja finalitzada, que permet a Quintana avaluar-ne l'abast, així com els punts forts i dèbils, des del moment del disseny fins a la mateixa comunicació i el seguiment.

L'experiència, ja completa, del Baix Empordà es complementa amb la presentació d'una política que tot just inicia el camí de la implementació: es tracta del Pla contra la Feminització de la Pobresa de l'Ajuntament de Barcelona. Les politòlogues expertes en gènere Sonia Ruiz (Cap del Departament de Transversalitat de Gènere de l'Ajuntament de Barcelona) i Marta Cruells (assessora de la regidoria de Feminismes d'aquesta mateixa administració) exposen aquest cas. Es caracteritza per la singular posició d'aquesta administració, per ser engegada en el context *postcrisi* i per una voluntat explícita de no només frenar, sinó també modificar, les causes estructurals de la feminització de la pobresa. Es tracta d'una proposta que incorpora també l'aposta per la interseccionalitat i per l'empoderament, a més de la transversalitat de gènere. El *mainstreaming*, en aquest cas, s'articula a partir d'un pla específic que s'haurà d'integrar en les altres planificacions estratègiques locals.

Amb tots aquests continguts podem bastir una discussió sobre la necessitat de donar perspectiva de gènere a la qüestió de l'exclusió social; que transita des de la necessitat d'una millor conceptualització i mesura del fenomen fins a la seva aplicació a dia d'avui per part de l'administració local i les entitats al territori a través de múltiples estratègies i eines. Diverses en són les claus feministes: la multidimensionalitat, el marc radical, i el desplegament a través d'una estratègia transversal, que incorpori la interseccionalitat i que sigui empoderadora de les dones.